

FORUM

2000

TSJEKKISK-NORSK FORUM

č.36, březen 2000

nr.36, mars 2000

Cítíte to taky tak?

Člověk vymění všechny buňky v těle za sedm roků. Pro nás co jsme přišli do Norska hned po invasi to tedy bylo třikrát, pro Vás co jste tady trochu déle vícekrát a pro nováčky méněkrát.

Jedno je jisté - když člověk vymění třikrát, je to nevratné: ta první výměna, to je jako když se umyje zevnu i zevnitř, ta druhá, to je velké prádlo a ta třetí to už je jen žehlení a údržba.

Takže když jsme před deseti lety zakládali spolek měli jsme vlastně dost málo společného. Bylo zřejmé, že každý si tu svoji očistu prošel rozdílně a po svém. Byli jsme spíše dost neznámí známí, spojovala nás řeč a pocity veliké dávné minulosti a hanebné nedávné minulosti české. A pak ještě šibeniční humor a touha začít konečně mluvit řečí slušnou, přestože českou.

Nebylo to lehké a proto máme plné právo k tomu, abychom si gratulovali: jsme pašáci, že jsme založili pospolitost, která nám umožnila činit dobro, pomáhat potřebným, udělat kus práce pro tu zatracenou horami obehnanou republiku, a zároveň se čas od času sejít. A ti co se sejdou si dojdou pro ten pocit – cítíte to taky tak?

Eva Káralová

Pár slov na vysvětlenou

Po neobvykle velkém rozsahu minulého čísla vychází toto číslo se zpožděním a navíc není příliš obsáhlé. Důvod je prostý: nepodařilo se nám sehnat více příspěvků. Nemyslím si, že to je proto, že není o čem psát, spíš je to tím, že jste pozapomněli, že bez vaší pomoci věstník prostě přestane vycházet.

Proto se na vás všechny obracíme s prosbou o jakékoliv původní texty, o kterých se domníváte, že by mohly být pro krajanskou obec zajímavé. Můžete psát česky i norský, nejlépe elektronicky, stačí však i rukopis. A samozřejmě uvítáme i fotografie nebo i jiné grafické příspěvky, které jsou ve vztahu k zaslanému textu (fotografie vracíme!).

A hlavně: nečekejte až se přiblíží termín dalšího vydání, příspěvek můžete poslat kdykoliv!

Takže se těšíme!

Karel Babčický

MUNIN, Marketing Unit for Norwegian International Non-fiction, podporuje překládání norské odborné literatury do jiných jazyků.

adresa: Bygdøy Allé 21, 0262 Oslo.

telefon: 22540210.

e-mail: emiddelt@online.no

internet: <http://www.boknett.no/munin>

Český Internet

Jak bylo slíbeno na zářijovém setkání věnovaném možnostem Internetu, uveřejňujeme další seznam adres zprostředkovaný Českým velvyslanectvím. Tentokrát i pro vaše známé, kteří neovládají češtinu (bohužel ne všechny stránky jsou nutně v angličtině).

A konečně pro vás, kdo se chcete s touto technologií blíže seznámit, doporučujeme příručku za lidovou cenu:

Miroslav Renda

Český Internet a MS Internet Explorer 5

Podrobný průvodce začínajícího uživatele

Nakladatelství Grada, Praha 1999-11-11

264 stran, 149 Kč, v češtině

Czech search pages

www.seznam.cz, www.alenka.cz,
www.sherlock.cz

State Administration

www.czech.cz – official info
about the Czech Republic

www.psp.cz – Parliament of the CR

www.senat.cz – Senate of the CR

www.vlada.cz – Government of the CR

www.hrad.cz – Office of the President

Prague and weather

www.prague-city.cz – homepage
of the capital Prague

www.meteopress.cz – weather
in the Czech Republic

www.lavka.cz/webcam – online view
of the Prague Castle

Tourist information

pis.eunet.cz – Prague Information Service
www.kulturavpraze.cz – cultural events
in Prague

www.ticketsbti.csad.cz – Ticket Sale Centre
www.ticketpro.cz – ticket sale office
www.anet.cz/nd – the National Theatre
www.dokina.cz – movie theatres
www.tradeweb.cz/ds-h – Hurvínek a Spejbl
Theatre

www.mapy.cz – maps of the CR
www.mapguest.com – world atlas
www.skodaexport.cz/castles – castles in CR

Transportation

www.csa.cz – Czech Airlines timetable
www.bus.cz or www.csad.cz – buses
www.vlak.cz or www.cd rail.cz – trains
cvut.cz/home/railway.htm – international
trains

cs.felk.cvut.cz – municipal public
transportation

Phone numbers

iol.telecom.cz/TLF/tlf.htm – Czech phone di-
rectory
www.zlatestranky.cz – yellow pages

Economics

www.export.cz/mzv – trade match monitor
www.edb.cz or tlf.cz – business companies
www.expoinfo.cz/index.asp – fairs in the
Czech

Republic
www.mpo.cz or www.tpo.cz – commercial
info

www.bonet.cz/saldowww - insolvent compa-
nies

www.dane.cz - taxes

www.ppagency.cz – how to do business in
the Czech Republic

www.cto.cz – Czech Trade Office

Několik příkladů rusko-norské vzájemnosti a obchodu od roku 1700

V roce 1990-93 začínala Vysoká škola zemědělská v Ås spoluprací s kijevskou oblastí Ukrajiny. Já sám jsem začal shromažďovat materiály na přednášku, která se měla eventuálně konat v tehdy ještě Československé republice. Tato přednáška se z různých důvodů nekonala a spolupráce s Ukrajinou nepřinesla očekávané výsledky. Já sám se pomalu přestávám divit tomu, že komunismus je pryč. V dnešním světě s pokračující globalisací však existuje spousta nevyřešených a nebezpečných konfliktů 10 let po sametové revoluci a 10 let po utvoření našeho spolku. Proto si přeji ohlédnout se trochu zpět.

Na svoji omluvu mohu uvést jen to, že mojí matce bylo 18 let v roce 1914. Němce a katolíky nikdy neměla v přílišné lásce, ale určitým panslavismem trpěla po celý život. V dnešním světě by se jí určitě líbila ekumenie, sblížení církví.

Wenche Lie, norská novinářka píšící do *Aftenposten*, uveřejnila 23.9.1989 článek, který odhalil zajímavou a pro mne neznámou část norské historie.

Článek nesl název *Pomořané a rozkvět severního Norska*:

Přijeli s moukou, dřevem a krásnými písněmi. Plachtily od východu na svých lodích, aby v severonorských přístavech nakoupily ryby. Říkalo se jim 'Pomorene' a přijížděli více než dvě stě let. Některá léta více než 10 000 lidí na 600-700 lodích. V Hammerfestsském přístavu bylo najednou 200-300 lodí. Norové neměli stání pokud nesměnili svoje úlovky za životně důležitou mouku.

'Pomorene', obyvatelé pobřeží Bílého moře a Kolského poloostrova lovili ryby na pobřeží severního Norska a v Bílém moři pouze výjimečně, živil se většinou zemědělstvím a částečně obchodem.

Roku 1770 byla Finmarka z valné části zásobována ruskou moukou. Obilí bylo pěstováno v oblastech okolo Kirova a Vologdy a částečně též na Ukrajině. Mouka byla dopravována na lodích a vorech po řekách a kanálech na sever až na řeku Dvinu. Pomořané ji pak překládali na svoje lodě a dopravovali dále do severního Norska, kde byla směňována za ryby.

Tento bezcelní obchod byl provozován v letních měsících z toho důvodu, že Bílé moře bylo od září do března zamrzlé. Prodej ryb do Ruska v těchto měsících byl pro norskou stranu výhodný, protože sušení nebylo možné, maso by zničili červi, byl 'marketid', čas červů.

Nekontrolovatelné pašeráctví nabývalo během času stále většího objemu, takže se dánsko-norské a ruské úřady roku 1789 rozhodly zavést v této oblasti v letních měsících volný obchod.

Během dvou století styku mezi severním Norskem s Ruskem byla vytvořena řeč (tzv. 'majá po tvajā' moje na tvoje), ve které se vyskytovala vedle hlavně slovanských a norských slov také slova německá, anglická a holandská.

Nor: 'Dravsi, gamle go ven po majá.
Tvajā rybá kupim'
(Zdravím tě starý dobrý příteli.
Koupím ryby.)

Rus: Da.

Nor: 'Kak prisa'

Rus: 'En vagá moká, po to vagá rybá'
(Váhu mouky za dvě váhy ryb)

Nor: Etá mala

Rus: 'Slik salg, en og en halv vagá treska,
po en vagá moka'
(Vyměním za jednu a půl váhy ryb
váhu mouky)

Před 90ti lety této řeči rozuměla většina obyvatel severonorských měst a Archangelska. Pomořané přijížděli s moukou, stavivem, plachtovinou, lanovím, rybářským náradím. Některé lodě měly na palubě brambory, okur-

ky, vosk, med, ořechy a cukrovinky. Pomořané obchodovali s překupníky i rybáři nákupem úlovků přímo na moři.

Nebyly žádné stálé ceny, ceny závisely na kvalitě ryb, hladině vody v řekách a kanálech a výnosech obilí v Rusku. V letech s malou úrodou v Rusku šla cena mouky nahoru.

Některé lodě, s kterými Pomořané přijížděli, byly dobře vybavené. Kapitán sebou někdy měl ženu i děti. Stolování mužstva bylo jednoduché, námořníci oblečení v pytlovině seděli na palubě a vybírali rybí maso prsty přímo z kotle. Disciplína na lodích byla tvrdá. Rusové měli v Norsku pověst velice špatných námořníků a Norové u Rusů pověst fenomenálních spáčů.

Norští obchodníci posílali své syny do Archangelska studovat ruštinu a obchod, takže smíšená manželství nebyla zvláštností. Norské rodiny vlastnily několik pil na řece Dvině a v samotné Oněze.

Roku 1875 dosáhl obchod takového objemu a technika takové úrovně, že byla založena Archangelsko-Murmanská paroplavební společnost a Norské Vardø dostalo pravidelné a stálé spojení s Archangelskem ještě před tím než bylo zřízeno stálé spojení s jihem Norska. Tato společnost měla v roce 1905 čtrnáct lodí. Spojení obou zemí obstarávaly dva parníky pro přepravu nákladů a osob s pravidelným odjezdem jednou za týden.

Wenche Lie uveřejnila ještě jeden článek 8.3.1991: *Vardø - pilíř v Leninových revolučních plánech s podtitulem Patnáct dramatických let, revolučního elánu, razií a romantiky*. Od roku 1902 do ruské revoluce 1917 bylo Vardø jednou z nejdůležitějších cest pro pašování revoluční literatury. Vardø mělo v této době stále rostoucí a radikálnější dělnickou třídu. Norští socialisté a Leninovi kurýři pašovali přes toto město komunistickou literaturu do říše cara Nikolaje.

Při nakládání parníku Nikolaj jednoho červencového dne 1903 praskl sud a ven vypadl

balík. Sud byl rychle opraven, posádka se snažila celou věc skrýt, ale při příchodu do Archangelska zabavili carští celníci velké množství marxistické literatury.

Roku 1900 mělo Vardø asi 2000 obyvatel a po nezdaru revoluce 1905 přišlo do města 650 uprchlíků z Ruska. Dva profesionální tiskaři tiskli ve Vardø tituly jako *Třídní boj a Pod rudými prapory* a norská podzemní organizace dopravovala tuto literaturu do ruských měst.

Začátek války 1914 znamenal skoro konec obchodu s Ruskem a definitivní konec nastal po revoluci. Původně výměnný obchod se během času změnil na obchod peněžní a ruská revoluce znamenala konec pro 17 norských obchodníků z Vardø.

Sveinung Berg Bentzréd uveřejnil 3.4.1992 v *Aftenposten* článek pod titulkem *Norové v porevolučním Rusku*:

Před několika týdny se paní S.Kvaran dověděla o osudu dvou příbuzných z norské kolonie Tsipnavolok, kteří byli popraveni roku 1937. Stařeček paní Kvaran jel hned po revoluci do Ruska pro svého bratra a jeho čtyři děti a přivezl je do Norska. Bratr si přál vrátit se a přivést též část majetku. Jel zpět s třemi dětmi a od té doby byli nezvěstní. Otec a jeden ze synů byli popraveni roku 1937. Paní Kvaran si přeje změny v norských učebnicích dějepisu. Tyto učebnice byly ovlivněny tlakem z ruské strany a tlakem ze strany norských socialistů a komunistů.

V polovině minulého století nebyl Tsipnavolok osídlen, ale volný obchod způsobil postupné osidlování. Norové, kteří byli zvyklí na život v severských oblastech, dostali od cara 300 rublů, což jim umožnilo, aby se v těchto oblastech usadili. Toto se dělo zvláště v době hospodářské krize a hromadné emigrace do Ameriky.

Diplomová práce pana Gustava Eriksona z roku 1971 *Obchod s Pomořany* popisuje vývoj v severním Norsku od roku 1870 do 1922.

Koncentrace kapitálu, rychlá a velkotonažní doprava způsobily, že obchod byl postupem času víc a víc řízen bankami z Petrohradu a Archangelska. Železnice mezi Archangelskem a Volhou otevřená v roce 1887 usnadnila dopravu norských ryb do ukrajinských měst a do měst za Uralem.

Námořní spojení mezi jihem a severem urychlilo růst norské střední vrstvy obchodníků. Tito lidé považovali volný obchod mezi norskými rybáři a Pomořany za nespravedlivý (v Anglii se clo vždy platilo). Roku 1898 byla ustavena komise, která navrhla 15% cla na vývoz norských ryb a zákon byl přijat roku 1907. Přijetí zákona změnilo charakter obchodu a dopravu přejala Archangelská paroplavební společnost. Většina Pomořanů musela skončit s tradičním obchodem, ztratili práci a mnozí možnost obživy.

Erikson zaznamenal ve své práci rozhovory s 20ti pamětníky této doby. Jednou z pamětnic byla paní Johansenová, která se narodila ve Vardø v roce 1887, prožila svoje dětství na ruském ostrově Kildin, tento ostrov opustila v roce 1917 a ztratila veškeré spojení se svojí rodinou.

Paní Johansenová měla 12 sourozenců, oba rodiče se narodili na severu Norska a do Vardø přišli velice mladí. Otec byl tesař a měl malou loď. Rodiče brzy opustili Vardø a usadili se na ruské straně. Potom odjela celá rodina na ruský neobydlený ostrov Kildin v Barentsově moři. Na ostrově byly zachovalé několik set let staré zemljanky, do kterých se nastěhovali. Ostrov byl částečně pokryt kosodřevinou, rostla tam moruška severská (molter), borůvky a brusinky. Golfský proud sebou přinášel klády, které otec s pomocí najatých pracovních sil svazoval do vorů. Vory pak byly vlečeny malým parníkem na pevninu, kde bylo dřevo prodáváno. Toto se nepodařilo vždy, protože vory byly často rozbity v úžině mezi ostrovem a pevninou, proto byla později na ostrově postavena pila. Otec koupil z Norska malou plachetní loď a učil syny i dcery plachtit. Děti byly posílány do norské školy nebo je vyučovala matka, rodina objed-

nala z pevniny hudební nástroje a pět z dětí se naučilo hrát. Rodina vlastnila postupem času dvě velké rybářské lodě, které lovily s najatou posádkou až v Ledovém moři. Rodina zaměstnávala v sezóně až 25 lidí. Na ostrově bylo postupně postaveno 5 hospodářských budov rodina vlastnila 15 krav, 60 ovcí 200 sobů.

Kapitáni parníků zastavovali u ostrova na smluvené znamení, rodina prodávala ryby a dřevo do Ruska a do Norska a využívala ceny a zákony maximálně.

Když přišla revoluce, pozbyli její bratři všechno a jeden z nich byl pravděpodobně zastřelen.

Zdeněk Šebesta

Ve Stockholmu je při ambasádě zřízené České centrum - jediné v severských zemích:

Tsjeckiska Centret, Villagatan 21, Box 26156, 100 41 Stockholm.

tel: 0046-8-4404239.

e-mail: ccstockholm@czech.cz.

Internet: <http://czech-embassy.aran.cz>

Zdravotní pojištění při návštěvě ČR

12.11.99 a poté v kopii ještě 7.12.99 jsem se dotázala na ministerstvu zdravotnictví (MZ) na platby při lékařském ošetření v ČR. 7.1.2000 jsem konečně dostala odpověď od ing. Jaroslava Rotbauera, ředitele odboru mezinárodních vztahů MZ:

- občané ČR žijící trvale v Norsku nejsou ze zákona účastní zdravotního pojištění a z hlediska úhrady zdravotní péče je na ně pohlíženo jako na nepojištěné
- s Norskem není uzavřena dohoda o vzájemném bezplatném poskytování zdravotní péče, proto si musí každý hradit poskytnuté zdravotní služby sám, ošetření nemůže být hrazeno z fondů zdravotního pojištění. Je třeba se obrátit na sféru tzv. komerčního pojištění. Zeptat se, jak Evropská cestovní pojišťovna zajišťuje péči svým klientům, zda má asistenční službu v ČR a zda je třeba ji kontaktovat z důvodů úhrady poskytnuté zdravotní péče - jde o smluvní pojištění
- jednotlivá zdravotnická zařízení mají stanovené smluvní ceny
- volba zařízení je svobodná i pro zahraniční návštěvníky (v osobním rozhovoru mi řekli, že dobrá spolupráce je s nemocnicí Na Homolce a se všemi Fakultními nemocnicemi)

Upozorňuji nás ještě na novou možnost uzavřít při krátkodobě návštěvě ČR smluvní zdravotní pojištění s Všeobecnou zdravotní pojišťovnou (VZP) ČR, kterým je kryto poskytnutí nutné a neodkladné zdravotní péče i doprava zraněného příp. ostatků zpět. Tuto informaci jsme dostali také přímo z našeho ministerstva s kontaktní adresou:

ASISTENCE VZP ČR,

Hybernská 8, 113 74 Praha 1

tel.: 00420-2-21107777,

fax: 00420-2-24232463

e-mail: info@vzp.cz

<http://www.vzp.cz>

Barbora Stejskalová

Informace z velvyslanectví ČR

- Ministerstvo zahraničních věcí zřídilo v souladu se zákonem o svobodném přístupu k informacím (č. 106/1999 Sb. z 11.05.1999) **Referát veřejných informací**, tel. číslo pro veřejnost je 00420-2-2418 2117.
- Dnem 1.1.2000 vstupují v platnost nové dálniční poplatky (nové jsou hlavně ty krátkodobé):

a) na 1 rok do hmotnosti 3,5 t	800 Kč
3,5 - 12 t	6000 Kč
b) na 1 kalendářní měsíc do 3,5 t	200 Kč
3,5 - 12t	800 Kč
c) 10 po sobě jdoucích dnů do 3,5 t	100 Kč
3,5 - 12t	300 Kč

Další podrobnosti na velvyslanectví.
- Od 1.1.2000 také platí nový zákon o pobytu cizinců na území ČR. Je vlastně způsoben EU, Schengenu. Zavádí nové typy víz a nové formuláře žádosti o české vízum. Zavádí poněkud přísnější kritéria povolení vstupu do země, a to i pro bezvízový styk - hraniční kontrola může požadovat doložení prostředků na hrazení pobytu, zdravotní pojištění a pod. Dále je zavedena nutnost žádat o povolení pobytu nad 90 dnů prostřednictvím ambasády a také počkat na vyřízení této žádosti, tzn. nelze odjet do ČR a vyzvednout si povolení k pobytu až tam. Většiny krajanů se to sice netýká, velvyslanectví je ale samozřejmě k dispozici a odpoví na vaše dotazy.
- velvyslanectví dostalo z MZV přihlášky na kurs češtiny pro krajanů, který se koná v Dobrušce 27.07. - 25.08.2000. Je to kurs pro úplné začátečníky starší 18ti let. Pobyt, školné, stravování i výlety vše je plně hrazeno vládou ČR. O ubytování v místě mohou požádat i rodinní příslušníci či přátelé účastníka kursu. Adresa je:

Studijní středisko UJOP UK,
Solnická 777, 518 17 Dobruška.
Tel/fax: 00420-443-21247.

ISSN 0803-7213

Dette er et tidsskrift for TSJEKKISK-NORSK FORUM

Ansvarlig for dette nummer var Karel Babčický.

Foreningens adresse: POSTBOKS 48, 3421 LIERSKÖGEN

Kontingent: hovedmedlem kr. 120,-, familiemedlem kr. 80,-

Telefon: 22 18 98 93, telefaks: 22 18 95 50,

bankgiro: 6241.06.0465